

Hoe de EU wapenhandelaren en corrupte bedrijven financiert

Wat is het Europees Defensiefonds?

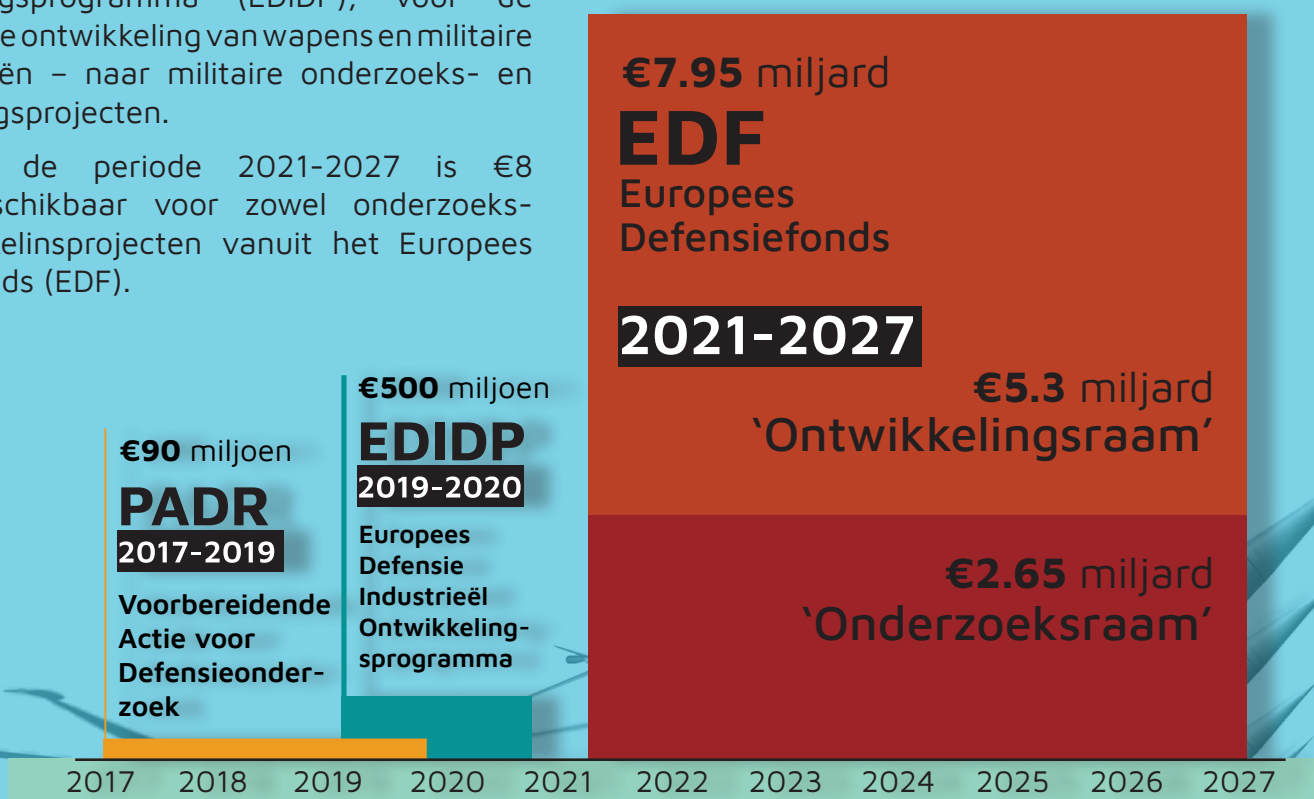
In 2017 stemde de EU in met het financieren van militair onderzoek en de ontwikkeling van nieuwe wapens en technologieën. Daarmee werd de rode lijn dat de EU geen militaire activiteiten vanuit het gemeenschapsbudget betaalt doorbroken.

Meer dan een half miljard euro ging via twee zogenaamde 'voorloperprogramma's' – Voorbereidende Actie voor Defensieonderzoek (PADR), bedoeld voor het financieren van gezamenlijke militaire onderzoeksprojecten, en het Europees Defensie Industriële Ontwikkelingsprogramma (EDIDP), voor de gezamenlijke ontwikkeling van wapens en militaire technologieën – naar militaire onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten.

Gedurende de periode 2021-2027 is €8 miljard beschikbaar voor zowel onderzoeks- als ontwikkelingsprojecten vanuit het Europees Defensiefonds (EDF).

Doelen van het fonds zijn de ontwikkeling van een nieuwe generatie wapens en het bevorderen van de globale concurrentiepositie van de Europese wapenindustrie, en dus van diens mogelijkheden om wapens naar buiten de EU te exporteren.

Het EDF en zijn voorloperprogramma's zijn onderdeel van een zich snel ontvouwend proces van militarisering van de EU, met weinig parlementaire controle l¹.

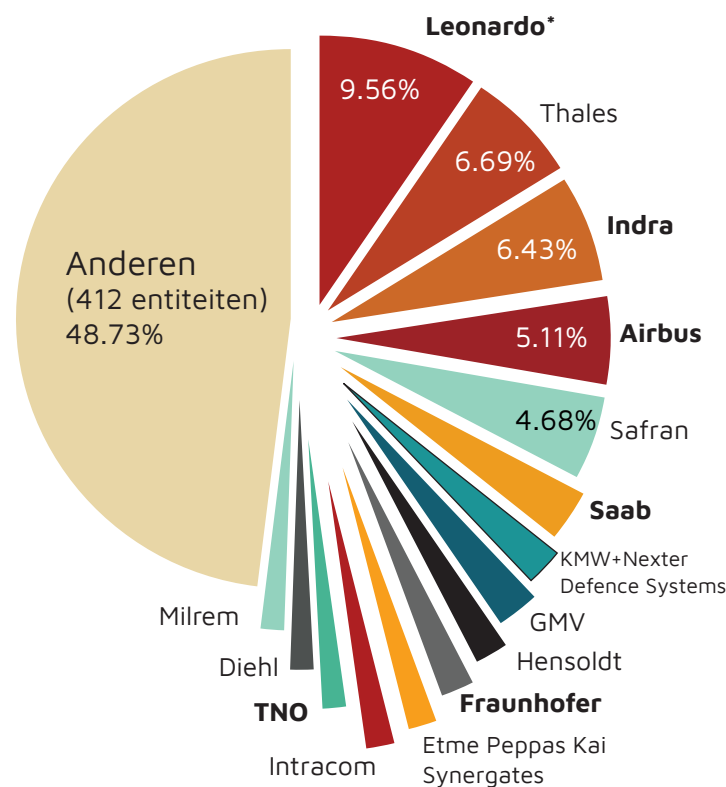
Wie krijgt het meeste uit het EU Defensiefonds (2017-2020)?

Er is een gedetailleerd overzicht van de toekenningen vanuit de PADR- en EDIDP-fondsen gepubliceerd ter waarde van 73.6% van het totale budget (€434.45 miljoen van het totaal van €590 miljoen, waarvan een klein deel naar administratieve kosten gaat).

Er blijft echter informatie missen met betrekking tot een aantal aangekondigde projecten, zonder dat duidelijk is of deze projecten alsnog gestart worden, nog steeds in onderhandeling of geannuleerd zijn. Opmerkelijk genoeg zijn er geen contractbedragen gepubliceerd voor twee belangrijke projecten, die zonder competitie

Top 15 ontvangers van PADR- en EDIDP-financiering:

inclusief hun dochterbedrijven en joint ventures (% van de financiering conform % van hun eigenaarschap)

* De vetgedrukte bedrijven waren lid van de 2016 GoP

De grote vier (Frankrijk, Italië, Spanje en Duitsland) ontvangen gezamenlijk bijna tweederde (65,1%) van het totale tot nu toe toegekende geld.

direct aan bedrijven gegund werden: MALE-RPAS (Eurodrone) en ESSOR (interoperable communicatie).

In totaal hebben 427 verschillende entiteiten financiering ontvangen vanuit PADR en EDIDP, meest wapenbedrijven en private onderzoekscentra, daarnaast enkele publieke lichamen.

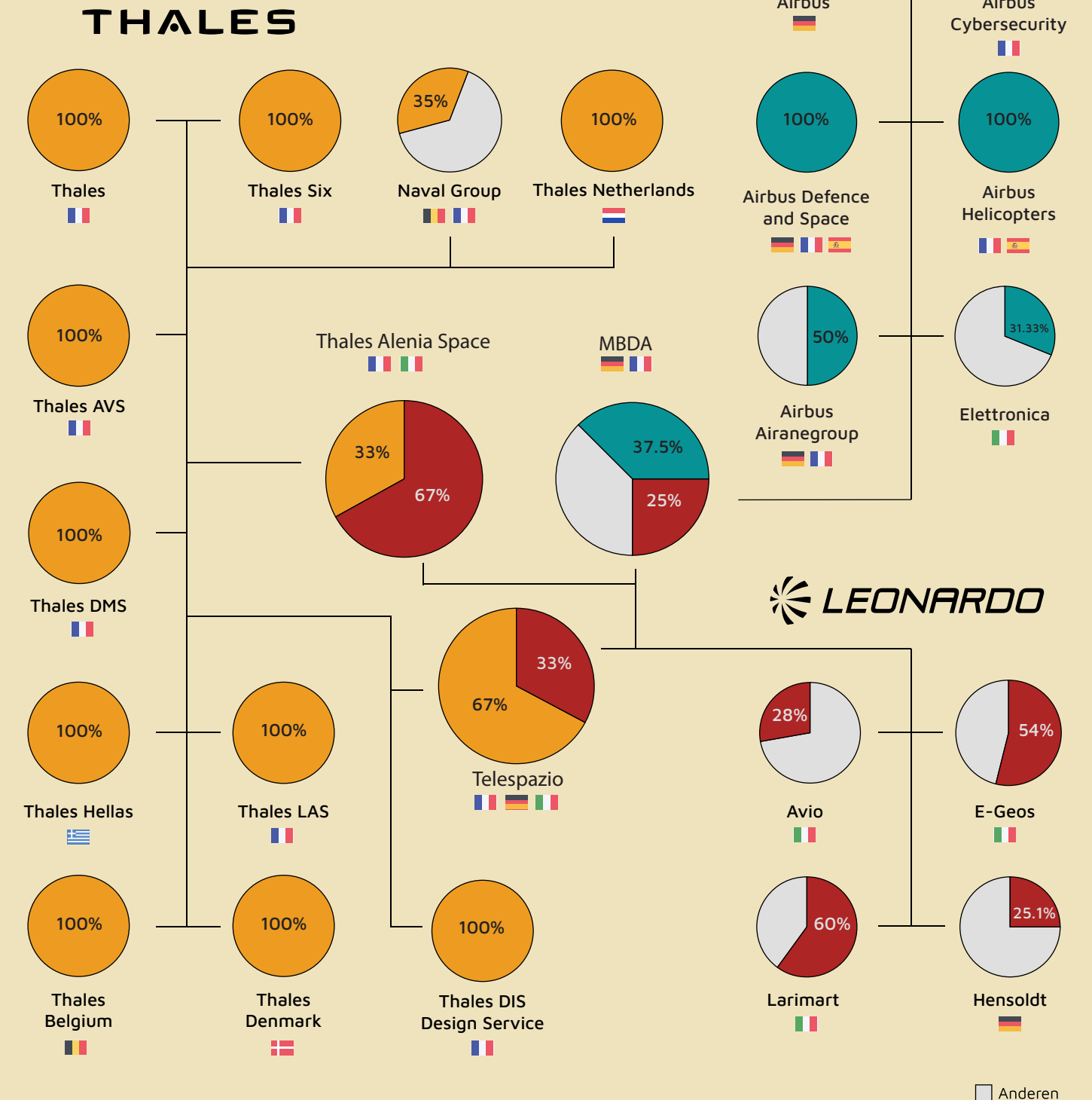
De top 15 ontvangt 51% van de totale financiering. Bedrijven en instituten die vertegenwoordigd waren in de Group of Personalities (GoP)² nemen 28% voor hun rekening.

MBDA, dat ook onderdeel uitmaakte van de GoP, zou zelfstandig ook in de top 15 terechtgekomen zijn, maar is opgenomen in de cijfers van zijn eigenaren (37,5% Airbus; 37,5% BAE Systems (niet in top 15) en 25% Leonardo).

² In 2016 richtte de Commissie een Group of Personalities (GoP) op om advies te geven over mogelijke EU-financiering voor militair onderzoek en ontwikkeling. Deze GoP werd gedomineerd door vertegenwoordigers van grote Europese wapenbedrijven en onderzoekscentra. De kenmerken van de financieringsprogramma's zijn grotendeels gebaseerd op de aanbevelingen van deze groep.

Conglomeraten profiteren het meest van het EDF: Airbus, Leonardo, Thales

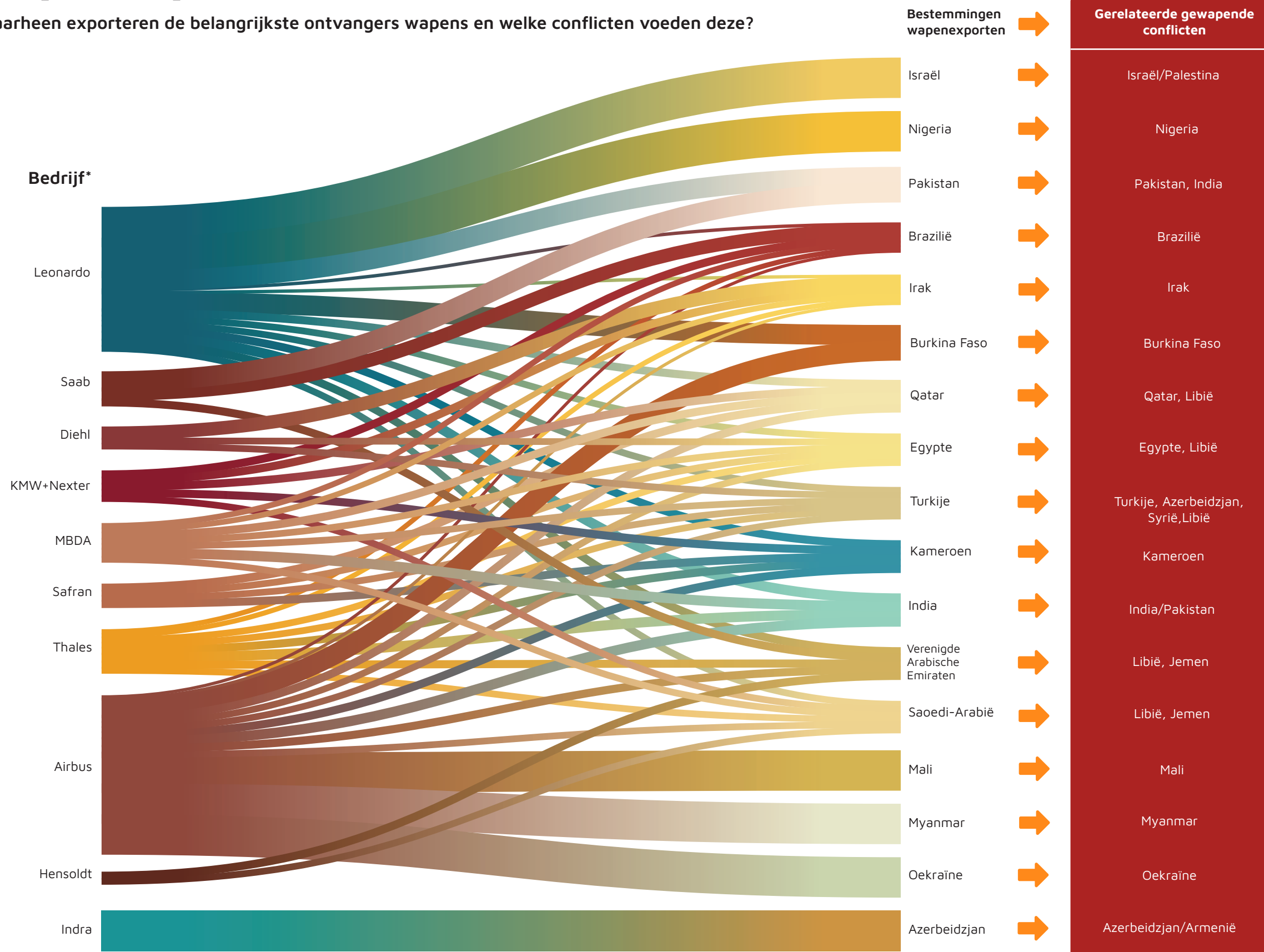
Grote wapenbedrijven bestaan vaak uit een complex netwerk van bedrijven, dochterondernemingen en joint ventures, verspreid over meerdere landen. Dit maakt het moeilijk om ze goed in de gaten te kunnen houden. In de context van financiering voor onderzoek en ontwikkeling geldt dit in het bijzonder voor de drie grote wapenbedrijven in de EU: Airbus, Leonardo en Thales. Het overzicht hieronder (met een drempelwaarde van tenminste 25% eigenaarschap) toont aan dat grote wapenbedrijven een veel groter deel van de EU-financiering ontvangen dan op het eerste gezicht het geval lijkt uit de officiële EU-data.

□ Anderen

Grote ontvangers en hun wapenexporten

Waarheen exporteren de belangrijkste ontvangers wapens en welke conflicten voeden deze?

*Deze afbeelding geeft niet de omvang van wapenexporten aan, maar alleen de relaties tussen bedrijven en landen

Twee van de 15 grootste ontvangers zijn onderzoeksinstituten (Fraunhofer en TNO), één (Etme Peppas) is een ingenieursbureau, de andere twaalf zijn wapenproducenten.

De meeste van deze wapenbedrijven zijn betrokken bij controversiële wapenexporten, met een groot risico dat hun wapens gebruikt worden in conflictgebieden, aldus de ExitArms.org-database.

Niet alleen voeden deze exporten conflicten, ze versterken ook autoritaire regimes en bekende mensenrechtenschenders, zoals Egypte, Saoedi-Arabië en Turkije.

GMV, Intracom en Milrem zijn niet opgenomen in de ExitArms.org-database, omdat deze zich op een beperkt aantal conflicten concentreert. Dat betekent echter niet dat ze niet betrokken zijn bij controversiële militaire en security-zaken. Bijvoorbeeld:

- Milrem is betrokken bij de ontwikkeling en productie van controversiële onbemande gevechtsvoertuigen (UGVs), die uitgerust kunnen worden met machinegeweren, granaatwerpers en antitankraketten. Bijvoorbeeld de TheMIS UGV, die aan het militaire regime in Thailand geleverd werd³.

- GMV en Intracom zijn betrokken bij de militarisering van de externe grenzen van de EU, ten koste van mensenrechten van vluchtelingen (pushbacks, refoulement, samenwerking met Libische autoriteiten enzovoort)³.

³ Zie de online versie van de factsheet voor links naar de bronnen

Grote ontvangers en corruptie

Corruptie – het misbruiken van macht voor persoonlijk gewin – is het fundament waarop de globale wapenhandel opereert. Corruptie is de belangrijkste reden waarom veel landen:

a) wapens kopen die ongeschikt zijn voor hun doelen; b) kopen tegen schromelijk hoge prijzen die ze zich niet kunnen veroorloven; of c) dure militaire uitrusting kopen die ze niet nodig hebben voor het welzijn en de veiligheid van hun burgers.

Corruptie in de wapenhandel neemt verschillende vormen aan, waaronder omkoping, onwettige uitgaven, verduistering, smeergeld en compensatie (herinvesteringen in de economie van het wapenkopende land). Compensaties worden vaak gebruikt om wapenaankopen te rechtvaardigen, hoewel ze kunnen worden gebruikt om clandestien verdere voordelen aan klanten en supporters te verdelen of om verdere belangenconflicten te creëren. Corruptie stelt bedrieglijke elites in staat hun macht te versterken, wat uiteindelijk de democratie en de rechtsstaat schaadt.

Het duurt vaak enkele jaren of zelfs decennia voordat corruptiezaken publiekelijk bekend worden vanwege de langere onderzoekstermijn voordat de aanklacht in de openbare ruimte komt. Het is gebruikelijk dat bedrijven die van corruptie zijn beschuldigd financiële gevolgen ondervinden die hen niet beletten om in de toekomst te handelen, omdat a) de vervolging de omvang van de corruptie niet kan bewijzen; b) de partijen een deal overeenkomen; of c) er aanklachten worden ingediend tegen werknemers in plaats van tegen de bedrijven zelf.

Europese wapenfabrikanten zijn vaak de initiatiefnemers en leiders van corruptie, ze winnen contracten achter goed bewaakte sluiers van door de nationale veiligheid opgelegde geheimhouding, waarbij ze vaak tussenpersonen gebruiken om geldstromen en beïnvloeding te verbergen.

De volgende ontvangers van het EU-defensiefonds hebben een geschiedenis van ernstige beschuldigingen of gevallen van corruptie⁴. Het verstrekken van fondsen aan deze bedrijven is niet in strijd met de EU-regelgeving; je moet echter nog steeds vraagtekens zetten bij de morele, ethische en juridische implicaties van het subsidiëren van bedrijven wanneer er bewijs is van corruptie.

THALES, BAE SYSTEMS, SAAB: DE ZUIDAFRIKAANSE WAPENDEAL

In 1999 kondigde de Zuidafrikaanse regering de aankoop van een lading wapens aan (4 EMKO A200 patrouillekorvetten van Thyssenkrupp met Thales gevechtssuites, 27 Gripen-gevechtsvliegtuigen van SAAB, 24 BAE Hawk 100 trainingsvliegtuigen en meer) voor een veronderstelde \$3 miljard (inmiddels is het bedrag meer dan verdubbeld).

In 1999, the South African government announced the purchase of a bundle of military equipment (4 MEKO A200 patrol corvettes from Thyssenkrupp with Thales combat suites, 27 Gripens from SAAB, 24 BAE Hawk 100 Trainers, and more) for a supposed \$3 billion (a figure that has since more than doubled). Er zou \$300 miljoen in commissies en smeergeld betaald zijn aan tussenpersonen, hoge politici, ambtenaren en het regerende ANC. In

een lopende rechtszaak in Zuid-Afrika wordt gesteld dat voormalig president Jacob Zuma sinds 1999 jaarlijks \$34.000 ontving van Thales als betaling om het bedrijf tegen onderzoeken te beschermen.

KMW & NEXTER SYSTEMS: GRIEKSE LANDSTRIJDKRACHTEN EN DUITSE OMKOPING

In 2013 beweerde Antonis Kantas, een voormalige Griekse aankoopambtenaar, dat vertegenwoordigers van KMW hem 0,5% van het bedrag voor een houwiterdeal betaalden (ongeveer \$820.000), terwijl een andere vertegenwoordiger van €600.000 op z'n bank achterliet om bedenkingen over het kopen van Leopard 2 tanks te sussen. Aanklagers bepaalden dat KMW zoveel als €7,9 miljoen betaalde om hun contract veilig te stellen.

HET AIRBUS-OMKOPINGSPLAN

In 2020 gaf Airbus toe tussenpersonen te hebben gebruikt om overheidsfunctionarissen en niet-gouvernementele luchtvaartmaatschappijen om te kopen in ten minste 19 markten over de hele wereld, waaronder Vietnam, Rusland, Maleisië, Ghana, Indonesië en Colombia. Airbus stemde ermee in om bijna \$ 4 miljard aan boetes te betalen in een Deferred Prosecution Agreement (DPA) voor het beïnvloeden van de aankoop van commerciële en defensieve vliegtuigen. Sommige van de bij het omkopingsplan betrokken personen zijn veroordeeld en hebben gevangenisstraffen gekregen.

SAAB: VERKOOP GRIPEN-GEVECHTSVLIEGTUIGEN AAN TSJECHIË EN HONGARIJE

In 1999 startten de Tsjechische Republiek en Hongarije met aankoopprocessen om een groot aantal Gripen-vliegtuigen te verwerven. Daaropvolgende beschuldigingen van corruptie waren gecentreerd rond een netwerk van agenten die in dienst waren van de wapenbedrijven, met steekpenningen van naar verluidt € 12,6 miljoen aan politici in Centraal-Europa om beslissingen in het voordeel van de Gripen te beïnvloeden. Sindsdien is SAAB erin geslaagd boetes te vermijden en heeft BAE Systems een schikking van \$ 400 miljoen betaald die zogenaamd haar onethische activiteiten in Centraal-Europa dekt. Tot nu toe is er onvoldoende bewijs om iemand te veroordelen in verband met de deals, maar het onderzoek gaat door.

DE ZAAK NAVANTIA-VENEZUELA

In 2005 schafte Venezuela 8 Navantia patrouilleschepen aan voor € 1,2 miljard. In 2021 stelde een Spaanse rechtbank in een vonnis dat hierbij 3,5% in commissies (€ 42 miljoen) was betaald aan Venezuelaanse tussenpersonen. Omdat dit extra geld uit Venezuelaanse koffers kwam en er geen Spaanse entiteit was opgelicht ontkwam Navantia echter aan een beschuldiging van verduistering van publieke middelen en werd de zaak geseponeerd.

LEONARDO: DE INDIASE VVIP HELIKOPTER-DEAL

In 2010 kocht India 12 VVIP (Very Very Important Person) transporthelikopters van AugustaWestland (nu bekend als Leonardo). AugustaWestland verdeelde tot €51 miljoen aan Indiase ambtenaren om de deal rond te krijgen, waarbij de tenderspecificaties in het voordeel van het bedrijf werden aangepast. De

helikopters waren niet in staat om op de hoogte te vliegen die nodig is om de Himalaya over te steken. Hoge ambtenaren in het exporterende land werden vervolgd, dat leidde tot annulering van het contract.

INDRA

Er zijn geen publiekelijk bekende zaken met betrekking tot Indra's militaire systemen, maar de verkiezingstechnologiesector van het bedrijf is wel verwickeld in spraakmakende corruptieschandalen in Spanje en Angola.

SAFRAN

Safran is eerder beboet in gevallen van corruptie van vóór 1999, met name de verkoop van 60 Mirage-jagers aan Taiwan in 1992, waarbij ze een boete van € 29 miljoen euro kregen. Safran kreeg ook een boete van € 500.000 voor het omkopen van Nigeriaanse functionarissen om in 2001 een ID-kaartdeal van \$ 214 miljoen binnen te halen.

GMV

Geen publiekelijk bekende zaken met betrekking tot de defensiesector van GMV, maar in maart 2021 werd een dochteronderneming van het bedrijf, Grupo Mecánica del Vuelo Sistemas S.A.U., door de Wereldbank voor 3,5 jaar uitgesloten wegens heimelijke, corrupte en frauduleuze praktijken met betrekking tot twee ontwikkelingsprojecten in Vietnam.

HENSOLDT

Geen openbare beschuldigingen van corruptie sinds het bedrijf werd opgericht in 2017, waarvoor het deel uitmaakte van de Airbus Group. Tegenwoordig is 25,1% van het bedrijf in handen van Leonardo.

INTRACOM

Geen robuuste corruptieaantijgingen, hoewel Intracom recentelijk is beschuldigd van het opblazen van rekeningen voor diverse militaire en civiele projecten.

DIEHL

Geen publieke beschuldigingen van corruptie sinds de oprichting in 2004.

MILREM

Geen publieke beschuldigingen van corruptie sinds de oprichting in 2013.

Achtergrondinformatie over het Europees Defensiefonds

Het besluitvormingsproces over PADR en EDIDP werd sterk beïnvloed door de wapenindustrie, de kenmerken van het financieringsprogramma volgen grotendeels de aanbevelingen van een Group of Personalities (GoP) die de Commissie in 2016 had opgericht en die werd gedomineerd door vertegenwoordigers van grote Europese wapenbedrijven, onderzoekscentra en de belangrijkste lobbygroep voor de wapenindustrie (9 van de 16 leden).

Hoe werkt het EDF in de praktijk?

Projectvoorstellen moeten worden ingediend door consortia van ten minste 3 'entiteiten' uit 3 Europese landen en worden geselecteerd via jaarlijkse oproepen tot het indienen van voorstellen, met uitzondering van enkele directe toekenningen aan bestaande gezamenlijke projecten zoals de Eurodrone.

Ethische controles tijdens het selectieproces voldoen niet aan de minimumnormen, en procedures voor risicobeoordeling berusten voornamelijk op het aanvinken van vakjes door de aanvragers zelf.

Lees voor meer informatie ons rapport '[Het vuur pstokenhoe de Europese Unie een nieuwewapenwedloop aanwakkert](#)', beschikbaar op www.enaat.org.

De volgende databases waren primaire bronnen voor deze factsheet:

- Open Security Data Europe, een openbaar platform gericht op het volgen en weergeven hoe de Europese Unie geld uitgeeft aan veiligheidsgerelateerde projecten (opensecuritydata.eu)
- The Corruption Tracker, een online tracker van zaken en robuuste beschuldigingen van corruptie in de wereldwijde wapenhandel (corruption-tracker.org)
- ExitArms, een database over wapenexporteurs die oorlogen aanwakkeren, beheerd door de ngo's Urgewald en Facing Finance (exitarms.org)

Voor meer informatie over het EU-defensiefonds en EU-militarisering, zie www.enaat.org/european-union

Contact:

info@enaat.org   [@_ENAAT](https://twitter.com/_ENAAT)   [@noEUmoney4arms](https://www.facebook.com/noEUmoney4arms)

Deze factsheet is opgesteld door onderzoekers van Stop Wapenhandel en het Corruption Tracker-project, onder coördinatie van het ENAAT EU-project

Deze publicatie werd ondersteund door de Rosa-Luxemburg-Stiftung, met financiële steun van het Duitse federale ministerie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Deze publicatie is uitsluitend de verantwoordelijkheid van de uitgever. De standpunten die hierin naar voren worden gebracht weerspiegelen niet de standpunten van de financier. De publicatie wordt gratis verspreid en mag niet worden gebruikt voor verkiezingscampagnes.

